

ROBERT LACEY

THE
CROWN

HET OFFICIËLE VERHAAL ACHTER
DE SUCCESVOLLE NETFLIX-SERIE

ISBN 978-90-225-8221-3
ISBN 978-94-023-0997-3 (e-book)
NUR 400

Oorspronkelijke titel: *The Crown*
Vertaling: Henriëtte Gorthuis, Marthe Philipse
Vormgeving: Emily Rough
Omslagbewerking: Pinta Grafische Producties
Redactie en opmaak: Deul & Spanjaard, Groningen
Auteursfoto © Mark Maryanovich

Text copyright © Robert Lacey, 2017
Copyright © Left Bank Pictures (Television) Limited, 2017
Originally published in the English language in the UK by
BLINK Publishing, an imprint of Kings Road Publishing Limited.
The moral rights of the author have been asserted.
© Nederlandse vertaling 2017 en Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel
van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

www.boekerij.nl

HUIS WINDSOR

STAMBOOM

PHILIP MOUNTBATTEN
GEBOREN 1921

ANDREAS
VAN GRIEKENLAND
1882-1944

=

ALICE VAN BATTENBERG
1885-1969
OUDERE ZUSTER VAN
LORD LOUIS MOUNTBATTEN
1900-1979

LODEWIJK
VAN BATTENBERG
EERSTE MARKIES VAN
MILFORD HAVEN
1854-1921

=

VICTORIA
VAN HESSEN
1863-1950

LODEWIJK IV
VAN HESSEN
1837-1892

=

PRINSES ALICE
1843-1878

PRINS ALBERT VAN SAKSEN-
COBURG-GOTHA
1819-1861

=

KONINGIN ELIZABETH II
GEBOREN 1926

KONING GEORGE VI
1895-1952

JONGERE BROER VAN
KONING EDUARD VIII
HERTOG VAN WINDSOR
1894-1972

=

ELIZABETH BOWES LYON
1900-2002

KONING GEORGE V
1865-1936

=

MARY VAN TECK
1867-1953

KONING
EDUARD VII
1841-1910

=

ALEXANDRA
VAN DENEMARKEN
1844-1925

KONINGIN VICTORIA
1819-1901

THE
C R O W N

VOORWOORD PETER MORGAN	1
1. WOLFERTON SPLASH	2
2. HYDE PARK CORNER	36
3. WINDSOR	66
4. DAAD VAN GOD	102
5. SCHIJN EN BEDROG	132
6. EXPLOSIEGEVAAR	178
7. SCIENTIA POTENTIA EST	214
8. TROTS EN VREUGDE	252
9. SLUIPMOORDENAARS	288
10. GLORIANA	318

VOORWOORD
PETER MORGAN

Wat is echt? En wat is bedacht? Wat is waarheid en wat fictie? Wat is er gebeurd? En wat niet? We weten dat veel mensen naar *The Crown* hebben gekeken met hun tablet naast zich, om op Wikipedia het antwoord op die vragen te kunnen opzoeken.

Het was een uitzonderlijk genoeg om *The Crown* te schrijven, om de vele bijzondere personages en gebeurtenissen uit de periode 1947-1955 tot leven te mogen wekken. Maar het was ook een ware beproeving om tien dramatische jaren vol hoogtepunten te moeten terugbrengen tot tien uur televisie. Daarom was ik meteen enthousiast over het voorstel om historicus Robert Lacey te vragen duidelijkheid te verschaffen en feiten van fictie te scheiden – en daar nog een heleboel meer bij te vertellen. Ik geef hierbij dus graag het woord aan Robert, die u meeneemt naar 1947, als de koning beseft dat hij ongeneeslijk ziek is en zijn oudste dochter, de verlegen 21-jarige prinses Elizabeth, op het punt staat te trouwen met een knappe maar weerspannige jonge buitenlander. De Britten zijn er niet helemaal gerust op...

1

WOLFERTON SPLASH

Liefde en huwelijk

1

De tekst ‘Buckingham Palace, 1947’ verschijnt in beeld, terwijl aflevering 1 van *The Crown* begint. We zien de door kanker verzwakte koning George VI boven een toiletpot hangen en op pijnlijke wijze bloed opgeven. De koning is stervende, de koningin staat klaar ... In de troonzaal van het paleis knielt Philip Mountbatten, luitenant van de Royal Navy, die er in zijn oorlogsuniform mager en wat armoedig uitziet. Hij wordt in de adelstand verheven, omdat hij de dag erna met prinses Elizabeth zal trouwen. De Lord Chancellor, de Earl Marshal en andere leden van het establishment kijken ernstig toe hoe de doodzieke monarch het zwaard oppakt dat zijn toekomstige schoonzoon tot lid van de koninklijke familie zal transformeren, en we zien de schrik in hun ogen als de koning begint te stotteren. In een uiterste poging slaagt George VI erin Philips drie titels uit te spreken en hem tot slot de hoogste eer toe te kennen, de Orde van de Kousenband, waarmee Eduard III in 1348 als eerste zijn strijdmakkers ridderde. De volgende dag, 20 november 1947, schreef *The Times*: ‘Het heeft Zijne

Philip Mountbatten is door koning George VI op 19 november 1947, aan de vooravond van zijn huwelijk met Elizabeth, in Buckingham Palace tot ridder geslagen; hij draagt de sjerp van de Orde van de Kousenband (links). De foto rechts (1947) toont luitenant Mountbatten aan het werk in het kantoor van de Admiraliteit, in Whitehall.

Majesteit behaagd luitenant Philip Mountbatten toe te staan de titel “Zijne Koninklijke Hoogheid” te voeren en hem te bekleden met de waardigheid van hertog van het Verenigd Koninkrijk middels de naam, aanspreekvorm en titel baron Greenwich van Greenwich [vanwege Philips marine-achtergrond], graaf van Merioneth [een gebaar naar Wales] en hertog van Edinburgh [een koninklijk hertogdom en erbetoon aan Schotland] [...] De koning ridderde luitenant Mountbatten door zijn beide schouders met een zwaard aan te raken en decoreerde hem met de eretekens van de Orde van de Kousenband.’

Dat komt overeen met wat we op het scherm zien. De buitenlander hoort er nu bij. Maar er is één verschil. Als prelude op de ceremonie zien we hoe ‘Zijne Koninklijke Hoogheid prins Philip van Griekenland en Denemarken’ afstand doet van zijn Griekse nationaliteit ‘en al zijn buitenlandse titels’ om Brits staatsburger te worden. De obscure, ietwat dubieuze buitenlandse prins verandert voor onze ogen in een moedige Britse oorlogsheld.

In werkelijkheid was hij al eerder genaturaliseerd door de benodigde formulieren in te vullen en wettelijke procedures te volgen, iets wat niet binnen de muren van Buckingham Palace had plaatsgevonden. Op 18 maart 1947 deed prins Philip van Griekenland afstand van zijn Griekse titels en verkreeg op grond van de British Nationality and Status of Aliens Act het Britse staatsburgerschap. Daarna diende hij acht maanden als titelloze luitenant Philip Mountbatten bij de marine, tot zijn schoonvader hem in november in de adelstand verhief.

Dit is een historisch drama, geen documentaire. *The Crown* is creatieve fictie, geïnspireerd op ware gebeurtenissen. Om Philip te begrijpen, moeten we er getuige van zijn hoe hij afstand doet van zijn buitenlandse koninklijke status, want zo genieten we des te meer van zijn toetreding tot het huis Windsor, de volgende dag. Wat u op het scherm ziet, is tegelijk waar en bedacht, zoals dat al eeuwenlang in historische drama's het geval is. Het gelauwerde en veel vertaalde *Maria Stuart* (1800) van Friedrich Schiller wordt vaak genoemd als klassiek voorbeeld van een historisch toneelstuk. Het gaat

‘Als een Viking...’ In 1935 speelde prins Philip van Griekenland (als 14-jarige) de rol van Donalbain in Shakespeares Macbeth, op het internaat Gordonstoun, in Noord-Schotland. Dit internaat was opgericht door de uit nazi-Duitsland gevluchte Joodse pedagoog Kurt Hahn.

over de botsing van tegengestelde karakters wanneer Maria I van Schotland geconfronteerd wordt met koningin Elizabeth I – alleen hebben de vrouwen elkaar in werkelijkheid nooit ontmoet.

Uit dit boek zal blijken dat *The Crown* gebaseerd is op nauwgezet feitenonderzoek. Maar het is ook een tv-serie, een kunstig gerangschikte verzameling beelden die bedoeld zijn om te vermaken, belangrijke Britse persoonlijkheden en thema's in beeld te brengen en meer inzicht te geven in de betekenis van nationale gebeurtenissen. De ultieme kracht van de vroegere en hedendaagse Britse monarchie is het vermogen oprechte emoties teweeg te brengen, soms boze en vijandige, vaker nieuwsgierige en bewonderende, maar altijd diep gevoelde. Historicus Eduard Gibbon schreef: 'Van de verschillende grote bestuursvormen die de wereld heeft gekend, lijkt de erfelijke monarchie het meeste risico te lopen bespot te worden.'

Dit zijn de paradoxen die Peter Morgan in *The Crown* verweeft. Centraal in het drama staan twee mensen van vlees en bloed, Elizabeth Windsor en Philip Mountbatten, en het buitengewone, levenslange avontuur dat ze met elkaar aangaan. We zien de dramatisering van hun zeventig jaar lange relatie, van hun tegelijkertijd simpele en uiterst gecompliceerde liefdesgeschiedenis. Daarom begint aflevering 1 niet met de troonsbestijging van koningin Elizabeth in februari 1952 of met haar plechtige kroning in juni 1953, hoe belangrijk die gebeurtenissen constitutioneel gezien ook waren. We ontmoeten Elizabeth vijf jaar eerder, aan de vooravond van haar huwelijk met Philip. In werkelijkheid weten geen van beiden precies waar en

wanneer ze elkaar voor het eerst zijn tegengekomen. Maar wel wanneer ze serieus belangstelling voor elkaar begonnen te krijgen. 'Misschien hebben we elkaar wel eerder ontmoet,' schreef prinses Elizabeth in 1947, in antwoord op een vraag van een journalist, 'bij de kroning [van George VI in mei 1937] of het huwelijk van de hertogin van Kent [november 1934].' Als directe afstammelingen van koningin Victoria kenden Elizabeth en Philip nog de pracht en praal van de uitstervende negentiende-eeuwse Europese royalty die deze gelegenheden opluisterde. Maar 'de eerste keer die ik me *herinner*,' schreef Elizabeth, met een dikke streep onder dat woord, 'was op het Royal Naval College in Dartmouth, in juli 1939, vlak voor de oorlog.'

De ontmoeting was gearrangeerd door een neef van George VI, Lord Louis 'Dickie' Mountbatten, die net als de koning in Dartmouth tot marineofficier was opgeleid. Sinds de regeerperiode van koningin Victoria was de familie Mountbatten al aan het huis Windsor gelieerd. Dickie was een van haar achterkleinkinderen, net als George VI, en zijn

vader was bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog minister van Marine. Vader Louis had die positie weliswaar verworven op basis van 46 jaar trouwe dienst in de Royal Navy, maar hij was van Duitse afkomst en werd minder dan drie maanden na het uitbreken van de oorlog uit zijn functie gezet, zoals alles wat Duits was door het volk in de ban werd gedaan, van Frankfurters tot teckels. De band tussen de Windsors en de Mountbattens was nog versterkt op een trieste avond in december 1936, toen zoon Louis aan de zijde van de kersverse koning George VI toekeek hoe de kort tevoren afgetreden

*'De koning
ridderde luitenant
Mountbatten door
zijn schouders
met een zwaard
aan te raken.'*

KONING GEORGE VI

(1 8 9 5 - 1 9 5 2)

GESPEELD DOOR JARED HARRIS

Het Victoria Cross is de hoogste Britse militaire onderscheiding. In september 1940, op het hoogtepunt van de *Blitz*, creëerde koning George VI het George Cross voor uitzonderlijke moed betoond door burgers. Het was een toepasselijke metafoor voor zijn eigen leven. Als kind moest hij pijnlijke spalken dragen om zijn weinig prinselijke X-benen te corrigeren. Omdat hij bovendien dagelijks door zijn norse vader op de vingers werd getikt, was het niet verwonderlijk dat 'Bertie' begon te stotteren. Zijn vrouw, Elizabeth Bowes Lyon, en de Australische logopedist Lionel Logue wisten zijn zelfvertrouwen te herstellen. 'Ik stortte in en huilde als een kind,' bekende de nieuwe koning binnenskamers, gevraagd naar zijn reactie op de abdicatie van zijn briljante, dominante oudere broer, in 1936. Maar het publiek zag een stoïcijnse George VI, die zijn verlegenheid en spraakstoornis wist te overwinnen. Een vorst met menselijke trekken. Op zijn graf legde Winston Churchill een krans van witte lelies en anjers, in de onmiskenbare vorm van het George Cross.

Eduard VIII vertrok om in ballingschap te gaan. Mountbatten herinnerde zich later dat de nieuwe koning bijna in tranen was en zei: ‘Dit is een regelrechte ramp, Dickie. Ik ben maar een marine-officier. Dat is het enige waar ik verstand van heb.’

‘Dat is toevallig,’ antwoordde Lord Mountbatten. ‘Mijn vader heeft me ooit verteld dat toen de hertog van Clarence overleed [in 1892], jouw vader [de toekomstige George V] bijna hetzelfde tegen mijn vader zei als jij nu tegen mij. En dat hij antwoordde: “George, je vergist je. Er bestaat geen betere voorbereiding op het koningschap dan een opleiding bij de marine.”’ In 1939 haalden de twee neven in Dartmouth herinneringen op aan de tijd dat ze daar hun opleiding kregen, terwijl de twee jongere bloedverwanten, Elizabeth en Philip, croquet speelden en de kans kregen elkaar beter te leren kennen.

Philip, prins van Griekenland, was in juni 1921 op het eiland Corfu geboren. Hij was asblond, hoekig als een Viking en had geen druppel Grieks bloed in zijn aderen. Genealogisch gezien behoorde hij tot de dynastie Sleeswijk-Holstein-Sonderburg-Glücksburg, het Deense koningshuis, dat zijn leden met veel succes exporteerde, onder andere naar Griekenland. ‘Voor mij zie je er niet uit als een Griek,’ zei Mike Parker, een jonge Australiër die ook bij de marine diende en Philip in de oorlog op zee ontmoette. Later zou hij zijn vriend en privésecretaris worden. ‘Ik ben deels Deens, deels Duits en deels Russisch,’ legde Philip uit. ‘Ik kan in bijna elk Europees land bij familie logeren.’ Aan die gastvrijheid had hij behoefte. Zijn vader, prins Andreas, werd tijdens een van de vele omwentelingen in de Griekse politiek in december 1922 uit Griekenland verbannen en het gezin ontvluchtte Corfu op een Brits oorlogsschip, met de achttien maanden oude Philip in een sinaasappelkistje. Philips moeder was Alice, de knappe, dove dochter

van Victoria van Hessen, de kleindochter van koningin Victoria die getrouwd was met Lodewijk van Battenberg, de eerste Mountbatten, die als Sea Lord buitengewoon onheus bejegend zou worden. Dit mengsel van Europese koninklijke genen vormde de basis van het zelfvertrouwen dat Philip tentoonspreidde tijdens die eerste ontmoeting in Dartmouth en klaarblijkelijk sprak dat prinses Elizabeth aan. ‘Zij is verlegen en hij niet,’ legde een van hun vrienden uit. ‘Dat is de fundamentele kracht van hun relatie. Hij geeft haar “pit”.’

Na die ontmoeting in 1939 en tijdens de oorlog, toen Philip bij de Royal Navy diende, schreef hij Elizabeth naar eigen zeggen ‘hier en daar vandaan’ brieven ‘zoals je die aan familie stuurt’. Suggesties dat er al sprake zou zijn van een romantische verhouding met zijn verre nicht, wuifde hij altijd weg. ‘Voor mij zat er niet zoveel achter,’ vertelde hij zijn officiële biograaf Basil Boothroyd. ‘Af en toe schreven we elkaar.’ Maar zo lag dat absoluut niet voor Elizabeth. Bijna twintig jaar later publiceerde Sir John Wheeler-Bennett de officiële biografie van haar vader George VI, in opdracht van koningin Elizabeth II zelf, die het werk woord voor woord kritisch doornam, en hoewel hij een romantische bevestiging van de koningin op zo’n jeugdige leeftijd in dit boek waarschijnlijk diplomatiek had kunnen omzeilen, deed Sir John, met koninklijke autorisatie, de stellige uitspraak over prins Philip van Griekenland: ‘Dit was de man op wie prinses Elizabeth vanaf hun eerste ontmoeting verliefd was.’

Oud-koningin Mary, de grootmoeder van Elizabeth, volgde de ontwikkelingen op de voet. Het paar was ‘al anderhalf jaar verliefd op elkaar, waarschijnlijk wel langer,’ vertelde ze haar hofdame, gravin van Airlie, in 1944. Ze had een zwak voor Philip en herinnerde zich nog hoe ‘dat leuke jongetje met zijn intens blauwe ogen’ in

26 oktober 1946, Philip en Elizabeth waren gasten bij het huwelijk van Patricia Mountbatten en John Brabourne in Romsey Abbey, Hampshire, niet ver van Broadlands, het landhuis van de Mountbattens. Ze hadden zich kort daarvoor in het geheim verloofd.

Buckingham Palace op de thee kwam. Al vanaf het begin van de oorlog stond hij op haar breijlijst, als een van de bevoorrechte familieleden voor wie ze wullen sjaals maakte.

De moeder van de prinses, koningin Elizabeth, was minder overtuigd. Zij had graag gezien dat Philip wat gereserveerder was en minder brallerig, en ze was het niet eens met zijn politieke opvattingen, die volgens haar 'te ver naar bakboord' (links) koersten. Ze meende dat haar dochter tijdens de oorlog te geïsoleerd had geleefd om nu al zo'n belangrijke keuze te kunnen maken en begon jonge Guards-officieren van goeden huize uit te nodigen voor weekendjes op Windsor Castle: de toekomstige hertogen van Grafton en Buccleuch, en Henry Herbert, Lord Porchester, de toekomstige graaf van Carnarvon. Deze knappe erfgenamen van eeuwenoude adel hadden de stijl die de koningin

passend vond voor haar dochter en de prinses mocht hen graag. Later zouden ze dan ook een belangrijke rol gaan spelen in haar sociale leven, vooral Henry Herbert, 'Porchey', met wie de prinses van meet af aan haar liefde voor paarden deelde. Intimi noemden de jongemannen vaak plagend Elizabeths 'eerste elftal', maar de enige die wist te scoren was Philip.

'Het begon rond te zingen dat hij het zou kunnen worden,' vertelde Edward Ford, een latere assistent-privésecretaris van Elizabeth. 'Maar hij deed geen moeite om eerbied te tonen of zich geliefd te maken. Hij gedroeg zich als de zelfbewuste marineofficier die een goede oorlog had gehad. [...] Hij zag er geen been in om Lord Salisbury [een vooraanstaand conservatief politicus] tegen te spreken.' En Mike Parker herinnerde zich: 'De Salisburys en de aristocratische jachtvrienden van

de koning en koningin waren absoluut geen fan van hem. Datzelfde gold voor [Tommy] Lascelles en de hovelingen van die tijd. Die lieten weinig van hem heel.' Maar de tegenwind maakte Elizabeth des te vastberadener. In de zomer van 1946 nam Philip een paar weken vrij en voegde zich bij de koninklijke familie, die zoals elk jaar de vakantie in Schotland doorbracht. Het verhaal gaat dat hij Elizabeth daar, op een idyllisch plekje met uitzicht op Balmoral Castle, ten huwelijk vroeg en dat zij ja zei. De prinses moest nog 21 worden en op verzoek van haar ouders had ze gewacht. Maar ze wist van wie ze hield en ze wist wie ze wilde.

'Tja, van het een kwam het ander,' zei Philip later tegen zijn biograaf. Elke vorm van romantiek bagatelliseerde hij. 'Zo was het geregeld.' Het nieuws werd niet meteen bekendgemaakt, want er waren twee praktische zaken die Buckingham Palace in dit naoorlogse jaar prioriteit gaf: het bedanken van de landen van het Britse Rijk voor hun steun in de oorlog en het verbeteren van de zwakke gezondheid van de koning. Deze twee doelen sloten mooi aan een reis naar Zuid-Afrika, die voor 1947 op het programma stond. George VI verheugde zich enorm op die zonzakantie met zijn gezin (hij sprak altijd over 'ons viertal') en in dat plaatje was geen ruimte voor een schoonzoon.

Er werd een compromis bereikt. De koning gaf toestemming voor de verloving, maar die moest geheim blijven tot na hun reis. In oktober waren Elizabeth en Philip bij het huwelijk van Lord Mountbattens dochter Patricia, in de parochiekerk van Romsey, in Hampshire, en ze speelden het spelletje mee door publiekelijk afstand van elkaar te houden. 'Als ik terug ben komt er een feest,' zei Elizabeth tegen Lady Airlie, de vriendin van haar grootmoeder, toen ze haar bedankte voor het cadeau dat ze alvast voor haar 21e verjaardag had

gekregen. 'Misschien wel twee feesten.' De reis door Zuid-Afrika werd een triomftocht voor Elizabeth, met als hoogtepunt haar radiotoespraak van 1 april 1947. Als volwassen vrouw proclameerde ze met heldere, jonge stem: 'Ik verklaar ten overstaan van u allen dat mijn hele leven, hoe lang of kort ook, gewijd zal zijn aan u en aan ons Britse Gemenebest, waar wij allen deel van uitmaken. Maar ik beschik niet over de kracht om dit voornemen ten uitvoer te brengen als u mij daar niet in bijstaat en ik nodig u daar nu toe uit. Ik weet dat u mij deze steun onvoorwaardelijk zult geven.'

De uitzending was voorbereid door Tommy Lascelles, de strenge en traditioneel ingestelde privésecretaris van George VI, die Elizabeth in zijn verslag van de reis een belangrijke rol toedichtte: 'Ze heeft zich op verrassende wijze ontwikkeld en precies in de juiste richting,' noteerde hij in zijn dagboek. 'Als het nodig is kan ze net zo goed als haar moeder met ouwe zeuren omgaan en ze loopt nooit weg voor dat soort vermoeiende koninklijke verplichtingen. Voor een kind van haar leeftijd weet ze de mensen verbazingwekkend goed op hun gemak te stellen.' Die aandacht voor het welbevinden van anderen, meende de privésecretaris van George V, Eduard VIII, George VI, koningin Mary en de innemende koningin Elizabeth, 'is geen kenmerkende eigenschap van deze familie.' Prinses Elizabeth was volwassen. Ze stond klaar en dat was nodig ook. Toen George VI in 1947 uit Zuid-Afrika terugkwam, zag hij er slecht uit en voelde hij zich ziek. In twaalf weken was hij bijna acht kilo afgevallen. Hij had pijnlijke krampen in zijn benen en als de secretarissen zijn werkkamer binnenkwamen, zagen ze hem vaak tegen het bureau schoppen om zijn bloedsomloop weer op gang te brengen. Het waren tekenen van arteriosclerose, veroorzaakt door roken en een verminderde bloedtoevoer naar de benen. Als gevolg daarvan was de koning nog opvliegender dan

LORD LOUIS 'DICKIE' MOUNTBATTEN

Eerste graaf Mountbatten van Birma

(1900-1979)

GESPEELD DOOR GREG WISE

De knappe, slanke, innemende maar schaamteloos opdringerige Louis Mountbatten kon claimen dat zijn neef Philip mede dankzij hem een sprookjes-huwelijk had gesloten en dat deed hij dan ook graag. 'Uncle Dickie' bezat zelf een klein drupje koninklijk bloed en werd op latere leeftijd als mentor en 'eregrootvader' van prins Charles in de hofkringen opgenomen. 'Dickie' was geen koosnaampje voor 'Richard', want zijn doopnamen luiden Louis Francis Albert Victor Nicholas. De verklaring van de familie was dat ze hem niet wilden verwarren met zijn oom tsaar Nicolaas II, die Nicky werd genoemd. Louis Mountbatten werd in Birma (nu Myanmar) onderscheiden voor zijn oorlogscarrière bij de marine, maar een nog grotere prestatie leverde hij in 1947-1948 als de laatste onderkoning van India, omdat dankzij hem het bloedvergieten tussen India en Pakistan nog enigszins binnen de perken bleef. Toen de IRA oom Dickie in augustus 1979 opblies

terwijl hij voor de kust van County Sligo aan het vissen was, dachten ze een grote slag te slaan, maar in feite bezorgden ze hem het heldenafscheid waarvan hij had gedroomd. Zelfs de mensen die Mountbattens ego hekelden, gaven toe dat hij zo'n afscheid had verdiend.

19 november 1947, het vrijgezellenfeest van de kort daarvoor geridderde ZKH baron Greenwich van Greenwich, graaf van Merioneth en hertog van Edinburgh, ridder in de Orde van de Kousenband, oftewel luitenant Philip Mountbatten (midden). Het was georganiseerd door zijn oom Lord Louis 'Dickie' Mountbatten (tweede van rechts, met sigaar).

anders en weigerde hij hardnekkig te accepteren dat het nu eindelijk tijd was voor zijn dochters huwelijk met Philip.

Elizabeth en Philip daarentegen waren verliefder en vastbeslotener dan ooit. Begin juni 1947 schreef Philip zijn beoogde schoonmoeder een verzoevende brief, waarin hij zei dat het een juiste beslissing was geweest hun plannen uit te stellen tot na de reis naar Zuid-Afrika. Maar nu wilden hij en de prinses hun nieuwe leven gaan opbouwen. Elizabeths vastberadenheid gaf de doorslag. Haar ouders twijfelden, zij niet. Ze was nu 21, een volwassen vrouw, die geen verder uitstel duldde. De gehoorzame dochter hield dit keer voet bij stuk en haar ouders legden zich bij het onvermijdelijke neer. ‘Ze kent hem al sinds haar twaalfde. Ik denk dat ze echt van hem houdt en ik bid dat ze heel gelukkig zal worden,’ schreef de nog steeds bezorgde koningin ‘in het diepste geheim’ (zwart en rood onderstreept) op 7 juli 1947 aan haar zuster May. Drie dagen later werd het geheim onthuld. De verklaring van Buckingham Palace luidde: ‘Met het grootste genoegen maken de koning en koningin de verloving bekend van hun teerbeminde dochter Elizabeth met Philip Mountbatten, luitenant der Royal Navy, [...] waarvoor de koning van harte zijn toestemming heeft gegeven.’ En oud-koningin Mary schreef verheugd: ‘Ze zijn me na de lunch komen opzoeken en zagen er stralend uit.’ Ze schonk haar kleindochter enkele familiejuwelen. Mabell Airlie was onder de indruk

‘De monarchie moet zijn werk kunnen doen.’

van Philips versleten uniform, als symbool van de schaarste in het land: ‘Zo zien mannen er na de oorlog uit. [...] Ik waardeer het dat hij voor de gelegenheid geen nieuw uniform heeft aangeschaft, zoals veel mannen zouden doen om indruk te maken.’

Het leven na de oorlog was zwaar, de rantsoenering was nog steeds van kracht. Voedsel en kleding waren op de bon en van overheidswege werden soberheid en zuinigheid gepredikt. Dat wierp lastige vragen op over de gewenste omvang van het naderende koninklijk huwelijk. Als prinses Elizabeth haar vreugde met het volk wilde delen, moest ze ook hun gemor delen. De kosten en vormgeving van koninklijke feestelijkheden zouden gedurende haar hele regeringsperiode tot nationale verdeeldheid leiden, maar in dit geval plaatste Aneurin Bevan, die op de linkervleugel van de Labourpartij opereerde, de controverse in perspectief. Hij verklaarde: ‘Zolang we een monarchie hebben, moet die zijn werk goed kunnen doen.’ Naarmate de huwelijksdag, 20 november 1947, dichterbij kwam, bleken steeds meer mensen het met hem eens te zijn. Uit de lijst van ruim 1500 huwelijksgeschenken blijkt dat gewone burgers gezien de omstandigheden buitengewoon gul waren en dat veel vrouwen hun distributiebonnen hadden opgespaard om de prinses te geven waar ze zelf van droomden: 351 – Mrs David Mudd: een paar nylonkousen. 352 – Miss Ethel Newcombe: een stuk oude kant. 353 – Mrs E. Klarood: een paar nylonkousen.’ Mensen die een paar jaar eerder voor hun leven hadden moeten rennen naar de schuilkelders, konden nu op straat lachen en feestvieren. Het was, in de woorden van historicus Ben Pimlott, ‘een soort triomftocht voor de vrijheid’, maar ook voor de constitutionele monarchie. In het officiële huwelijksprogramma schreef G.M. Trevelyan: ‘Liefde voor een koning en zijn familie voegen warmte en een verhaal toe aan ieders rationele

bewustzijn van de politieke eenheid en historische traditie van zijn land. Een vorm van poëzie voor het volk in deze prozaïsche tijden.’

Het huwelijk hielp de familie hun geschillen bij te leggen. ‘Ik was zo trots op je en het was zo fijn om je naast me te hebben toen we door Westminster Abbey liepen,’ schreef de koning zijn dochter na de ceremonie. ‘Maar toen ik je hand in die van de aartsbisschop legde, had ik het gevoel dat ik iets heel kostbaars verloor. [...] Ik ben zo blij dat je mama hebt geschreven en gezegd dat het goed was dat jullie gewacht hebben met de verloving en het huwelijk. [...] Ik kan zien dat je volkomen gelukkig bent met Philip, en dat is goed, maar “vergeet ons niet” is de wens van je liefhebbende en toegewijde PAPA.’ Wat Elizabeth betrof was alles vergeten en vergeven. ‘Lieve mama,’ schreef ze op de tweede dag van hun huwelijksreis naar Broadlands, het landgoed van de Mountbattens in Hampshire, ‘ik weet niet goed waar ik moet beginnen of wat ik zal zeggen, maar ik moet gewoon schrijven, omdat ik het zo sterk voel. [...] Ik denk dat ik de beste vader en moeder van de wereld heb en ik kan alleen maar hopen dat ik mijn kinderen met net zoveel

geluk, liefde en eerlijkheid kan grootbrengen als Margaret en ik hebben ondervonden.’ De geboorte van een gezonde zoon en erfgenaam, minder dan een jaar later, maakte het persoonlijke en nationale geluk compleet. Prins Charles werd geboren op 14 november 1948, prinses Anne minder dan twee jaar later. De ‘hemelse wezentjes’ werden geadoreerd door hun grootmoeder: ‘Ik kan je niet zeggen hoe anders het is als zij bij ons thuis zijn! Iedereen is dol op ze en we worden er allemaal zo vrolijk van. Heel, heel erg bedankt dat ze mochten komen.’

De kleine prins en prinses logeerden begin 1951 bij hun grootouders op de Royal Lodge in Windsor Great Park omdat hun moeder in het buitenland was, waar ze genoot van een uniek verblijf dat bijna op een normaal bestaan leek. Philip was op eigen verzoek marineofficier gebleven en zijn actieve dienst voerde hem naar het eiland Malta in de Middellandse Zee. Elizabeth ging mee. Bijna een jaar lang, verdeeld over drie periodes, kon ze relatief normale dingen doen, zoals zonnebaden op het strand, zwemmen voor de kust en elke tien dagen met haar eigen auto naar Tony’s kapsalon in Shema rijden (wassen en watergolven voor zes shilling). Op zaterdagavond was er diner dansant in de balzaal van Hotel Phoenicia, waar altijd veel marinemensen kwamen. Terwijl de hertog naar Duke Ellington luisterde (‘Take the “A” Train’) leefde de prinses zich uit in de samba. Samen stalen ze de show als ze de Eightsome Reel dansten, waar ze dankzij de avondjes op Balmoral Castle erg goed in waren. ‘Ze waren zo ontspannen en vrij, ze kwamen en

20 november 1947, Philip en Elizabeth na hun huwelijksvoltrekking in Westminster Abbey. ‘Ik was zo trots op je,’ schreef de koning na afloop van de ceremonie aan zijn dochter. ‘Ik kan zien dat je volkomen gelukkig bent met Philip, en dat is goed, maar “vergeet ons niet” is de wens van je liefhebbende en toegewijde PAPA.’

20 november 1947, Prinses Elizabeth en de hertog van Edinburgh poseren in Buckingham Palace, samen met hun huwelijksgasten, onder wie ook hun getuige, de markies van Milford Haven, een neef van Philip (voorste rij, tussen de bruid en prinses Margaret, met bloemen); koningin Elizabeth de koningin-moeder (voorste rij, vierde van rechts, met sjerp); oud-koningin Mary (achter en tussen de bruid en bruidegom); en

de man die in feite aan de basis van het huwelijk stond, Lord Louis 'Dickie' Mountbatten (achterste rij, derde van links). De Duitse zusters van Philip stonden niet op de gastenlijst, vanwege de gevoeligheden die in het naoorlogse Groot-Brittannië nog volop speelden. De echtgenoten van de drie zusters waren prominente nazi's.

1951, Malta. Luitenant-commandant Philip Mountbatten (vooraan links) roeit op slag. De bemanning van zijn fregat HMS Magpie wordt eerste in zes van de tien races en wint de jaarlijkse regatta van de Britse vloot. 'Dukey', zoals hij achter zijn rug werd genoemd, werd door zijn bemanning geroemd om zijn roei- en stuurmanskunst.

gingen zoals het hun uitkwam,' vertelde John Dean, Philips lakei, over hun avontuur op Malta. 'Volgens mij was dat de gelukkigste tijd van hun leven.'

Intussen had Philip zijn langgekoesterde wens in vervulling zien gaan en was hij kapitein op zijn eigen schip. Na een paar maanden als eerste luitenant op de torpedobootjager HMS Chequers kreeg hij het bevel over HMS Magpie, een fregat dat deel uitmaakte van de nog steeds aanzienlijke Britse vloot in de Middellandse Zee. Omdat hij het schip langs verraderlijke ondiepten wist te loodsen en feilloos kon manoeuvreren, imponeerde 'Dukey', zoals hij achter zijn rug werd genoemd, zijn mannen al snel met zijn zeemanskunst. Hij verbood ze koninklijke aansprektitels te gebruiken en maakte nog meer indruk toen hij tijdens de jaarlijkse onderlinge regatta zijn hemd uittrok om mee te roeien in de sloep van de Magpie, die zes van

de tien wedstrijden zou winnen. In februari 1951 ging het verhaal dat Dukey en zijn vrouw, die ook vaak op het schip te vinden was, de mogelijkheid onderzochten om aan de wal te gaan wonen, zodat ze hun kinderen over konden laten komen.

Maar in Londen ging koning George VI snel achteruit. Toen hij in mei 1951 de tentoonstelling van het Festival of Britain opende, op de zuidoever van de Theems, zag de 55-jarige koning er oud en moe uit en na afloop ging hij meteen naar bed. Het leek een griepaanval, maar op de röntgenfoto's was op zijn linkerlong een schaduw te zien. De artsen zeiden dat hij 'pneumonitis' had, een lichte vorm van longontsteking, die met een penicillinekuurtje kon worden behandeld. De koning was een gewillige patiënt en om zijn dokters behulpzaam te zijn noteerde hij alle symptomen. Hij geloofde heilig in de homeopathische medicijnen die zijn

favoriete arts dr. Weir hem gaf en hij had zelfs een van zijn renpaarden de naam *Hypericum* gegeven, een middel dat Weir hem had voorgeschreven.

Maar weken later moest de koning nog steeds het bed houden en kon zelfs 'de wantsen er niet uit gooien', zoals hij zei. Elizabeth kwam terug om de traditionele koninklijke zomertaken waar te nemen. Begin juni las ze bij het banket ter ere van het staatsbezoek van koning Haakon van Noorwegen de welkomstspeech voor en verving ze haar vader bij de officiële viering van zijn verjaardag, *Trooping the Colour* op *Horse Guards Parade*. Daarbij reed ze op *Winston*, de vosruin met een stokmaat van 1,62 m die George VI de jaren daarvoor ook had bereden. 'Het moet een ware beproeving voor haar geweest zijn,' schreef koningin Mary aan de koning, 'maar ze bleef kalm en beheerst tot het eind, het was echt een feest haar zo te zien.' Eind juli keerde Philip terug naar *Clarence House*, de Londense residentie aan *The Mall*, die Elizabeth en hij als woning en werkpaleis hadden laten inrichten. 'Het zal wel

even duren voor ik die weer nodig heb,' zei hij spijtig toen hij zag hoe een lakei zijn witte marine-uniformen uitpakte en in de kast hing. Het paar zou in oktober een officiële reis naar Canada maken en het zag er al naar uit dat ze de koning en koningin zouden moeten vervangen op een lange koninklijke reis naar Kenia, Ceylon, Australië en Nieuw-Zeeland, die voor het jaar daarop stond gepland. Een wintervakantie in de zon had de gezondheid van de koning moeten verbeteren, maar zijn hoest was hij nog steeds niet kwijt. Vervolgonderzoek in september bevestigde de sombere vermoedens van de artsen en ze adviseerden een operatie. 'Nou goed dan, als ik daardoor weer beter kan worden,' zei de koning, 'maar het idee dat ze met een mes in je snijden...' Een ziekenhuisopname zou de angstige koning nog zenuwachtiger maken, dus besloten zijn chirurgen de operatiekamer van *Westminster Hospital* na te bouwen in *Buckingham Palace*. Ze verhuisden een verstelbare operatietafel, gas- en zuurstofcilinders, operatielampen en sterilisatieapparatuur naar de statige *Buhl Guest Suite* op de eerste verdieping,

met uitzicht op The Mall. Om een rustige omgeving te creëren vroegen ze of het dagelijkse wisselen van de wacht, op het voorplein van het paleis, verplaatst kon worden naar St. James's Palace, zowel tijdens de operatie als in de periode van bedrust die daarop volgde. De koning kreeg te horen dat zijn linkerlong wegens 'structurele veranderingen' in zijn geheel moest worden verwijderd en hij vroeg niet wat die veranderingen waren.

Maar Winston Churchill, die zich voorbereidde op de algemene verkiezingen een maand later, vroeg aan zijn eigen dokter, Charles Moran, waarom de specialisten zich in zulke vage bewoordingen hadden uitgelaten. Moran antwoordde: 'Om het woord kanker te vermijden.' Het k-woord werd tegenover de koning en koningin en andere leden van de koninklijke familie nooit uitgesproken, ook

al hadden de chirurgen bij het verwijderen van de linkerlong op 23 september geconstateerd dat de rechterlong ook was aangetast. De prognose was dat George VI in het gunstigste geval nog enkele maanden te leven had. Op de avond van de operatie, terwijl een menigte van meer dan vijfduizend mensen een wake bij Buckingham Palace hield, kreeg biograaf Harold Nicolson een telefoontje van Wilson Harris, redacteur van *The Spectator*, met het verzoek een in memoriam voor de koning te schrijven, op basis van de vermoedens van Charles Moran, die later tegen Wilson zei: 'Zelfs als de koning opknapt, geef ik hem niet meer dan een jaar.'

'Het gaat erg slecht met de koning,' noteerde Nicolson de volgende dag. 'Iedereen heeft het erover, de verkiezingen zijn vergeten. Wat is de monarchie toch een vreemd ding!' Begin

Op 7 juni 1951 verving prinses Elizabeth haar vader, de zieke koning George VI, bij de ceremonie Trooping the Colour op Horse Guards Parade. Ze nam die dag voor het eerst de parade af, gezeten op Winston, een voskleurig politiepaard. 'Ze was kalm en beheerst,' schreef haar grootmoeder, oud-koningin Mary. 'Het was echt een feest haar zo te zien.'

oktober was de koning nog niet sterk genoeg om op te staan en de bijeenkomst van de Privy Council bij te wonen, die zijn goedkeuring moest geven aan de formaliteiten rondom de ontbinding van het parlement. Daarom verzamelde een afvaardiging van de Privy Council zich op 5 oktober bij de deur van zijn slaapkamer, waar de Lord President de benodigde teksten uitsprak. Met moeite wist George VI het woord 'goedgekeurd' uit te brengen en Lascelles bracht hem de bijbehorende documenten, die de koning bibberig ondertekende.

De krappe verkiezingsoverwinning die zijn oude vriend en strijdmakker Winston Churchill op 25 oktober boekte, leek de monarch nieuwe kracht te geven. Toen Churchill hem de lijst ministers voorlegde die hij in zijn kabinet wilde opnemen, constateerde George VI scherp dat Anthony Eden niet alleen als beoogd minister van Buitenlandse Zaken werd genoemd, maar ook stond aangegeven als vicepremier – Churchills knieval om zijn ambitieuze tweede man tevreden te stellen. Dat woord streepte de koning rigoureuus door, want het conflicteerde in zijn ogen met zijn koninklijke privilege een opvolger te kiezen, mocht de premier

aftreden of komen te overlijden. In de weken die volgden, zette zijn herstel door. Op 14 november was hij fit genoeg om de derde verjaardag van prins Charles mee te vieren. Een voorgekookte politieke opvolging mocht dan taboe zijn, de koninklijke opvolging bleef een populair onderwerp.

In december was George VI in staat zijn jaarlijkse kersttoespraak te schrijven en voor de radio op te nemen, om daarna naar Sandringham te reizen voor de traditionele kerstviering in familiekring. Ook de oude jager kwam weer in hem boven en hij genoot van de winterse jachtpartijen. Maar toen zijn dochter en haar man op 31 januari 1952 naar Kenia vertrokken – het begin van hun lange reis over het zuidelijk halfrond die de koning en zijn vrouw eigenlijk zelf hadden zullen maken – zaten er in de aktetas van Martin Charteris, de privésecretaris van prinses Elizabeth, verzegelde enveloppen met daarin een concepttekst voor de aanvaarding van de troonopvolging en berichten aan de Houses of Parliament.

